

ЭСТЭТЫЧНАЕ Выхаванне дзяцей дашкольнага ўзросту сродкамі пеўчага мастацтва

Н. М. Фігурава, Мінск, Беларусь

На працягу ўсіх часоў развіцця чалавецтва важнейшая роля ў эстэтычным выхаванні дзяцей належыла пеўчай дзейнасці. Мэта, якую ставілі перад сабою прадстаўнікі розных філасофскіх школ, педагогі, музыканты – з дапамогай спеваў выхаваць пачуцці чалавека, зрабіць высакароднымі яго думкі і дзеянні. Навейшыя навуковыя даследаванні, вопыт работы школ і дзіцячых садоў сцвярджаюць неабходнасць наяўнасці спеваў як віда музычнай дзейнасці на занятках з дзецьмі. Спевы – адзін з самых любімых і даступных відаў музычнай дзейнасці дзяцей дашкольнага ўзросту. Як выразны сродак самавыяўлення праз самы даступны музычны інструмент – яны здольны развіваць дзяцей музыкальна, пазнавальна, эмацыянальна; садзейнічаць разумоваму развіццю, уплываць на эмацыянальна-эстэтычны густ і маральныя пачуцці.

Спевы – працэс псіхафізіялагічны, які звязаны з работай жыццёва важных органаў і сістэм. Таму неабходна, каб голасаўтварэнне было правільна арганізавана. Гэта дапаможа ў працэсе пеўчай дзейнасці пазбегнуць сур'ёзных захворванняў галасавога апарату. Правільнае гукаўтварэнне – вынік спецыяльнай работы па пастаноўцы пеўчага голасу, якая, на жаль, амаль не праводзіцца з дзецьмі дашкольнага ўзросту. Аднак на неабходнасць ранняга навучання правільнай вакалізацыі ўказвалі выдатны кампазітар і педагог А. Варламаў, даследчыкі І. Багадураў, педагогі-практыкі М. Мятлоў і інш. Таму музычныя кіраўнікі дзіцячых садоў павінны ўдзяляць асаблівую ўвагу рабоце над пеўчай дзейнасцю дашкольнікаў.

Каб правільна ажыццяўляць працэс гукаўтварэння ў дашкольнікаў, музычны кіраўнік павінен валодаць сваім пеўчым голасам, мець вакальны слых; ведаць падставовыя механізмы вакалізацыі, асаблівасці будовы дзіцячага галасавога апарату і работы з ім. У выніку працы педагог павінен дабіцца лёгкага, звонкага, напеўнага, сярэдняга па сіле гучання, без крыку і напружання. Перад пачаткам работы над пеўчымі навыкамі неабходна правесці з дзецьмі дыягностыку, у працэсе якой трэба выявіць агульны і прымарны пеўчы дыяпазон гучання голасу, вызначыць асаблівасці тэмбру кожнага дзіцяці. У далейшай рабоце з дзіцячымі галасамі музычнаму кіраўніку належыць улічваць якасную своеасаблівасць пеўчага гучання і пеўчых дыяпазнаў дзяцей, у прыватнасці, пры падборы рэпертуара. Рэпертуар павінен быць асобны для розных тыпаў пеўчых галасоў. Гэта прыводзіць да больш высокіх вынікаў як у вакальным, так і ў агульным музычным развіцці дзіцяці. Ён павінен быць ідэйна-накіраваным, высокамастацкім, зразумелым па змесце дзецям, даступным для выканання. Пры выбары песень неабходна ўлічваць, як яны дапамагаюць вырашэнню выхаваўчых задач, паглыбленню пачуццяў, што новага яны ўносяць у засваенне пеўчых навыкаў, ці адказваюць інтарэсам і патрэбнасцям дашкольнікаў.

Па выніках праведзенай дыягностыкі, дзяцей трэба падзяліць на падгрупы: дзеці з умоўна высокімі, сярэднімі і нізкімі галасамі. У залежнасці ад пастаўленых задач, работа з дашкольнікамі праводзіцца з групай, па падгрупам і індывідуальна. Пачынаць заняткі пеўчай дзейнасцю з дзецьмі неабходна з фарміравання правільнай пеўчай паставы корпуса і галавы. Гэта садзейнічае арганізацыі рэзаніравання, актывізуе дыхальную мускулатуру, што неабходна для правільнага гукаўтварэння.

Мэтанакіраваную работу па пастаноўцы пеўчага голасу дзіцяці пачынаюць з умацавання яго прымарнага дыяпазона. На пачатковым этапе навучання песні і папеўкі павінны знаходзіцца ў гэтым дыяпазоне і не быць больш за тэрцыю альбо кварту. Затым голас трэба развіваць спачатку ўверх, потым – уніз. Пеўчы апарат у дашкольным узросце толькі пачынае фарміравацца, таму задача аховы голасу дзяцей з'яўляецца асноўнай. Трэба не дапускаць фарсіравання гучання голасу. Дзецям нельга спяваць гучна. Гэта не адпавядае

анатама-фізіялагічным магчымасцям дашкольнікаў, эталону гучання пеўчага голасу дзяцей.

На занятках музычнаму кіраўніку неабходна пастаянна ажыццяўляць карэкціроўку пеўчага дыхання. Дзяцей трэба вучыць правільнаму ўдыху, захаванню стану ўдыху на працягу музычнай фразы, выдыху з рэзаніраваннем гуку і падтрымкай знізу слупа дыхання. Для гэтага педагог выкарыстоўвае пэўныя вобразы, якія дапамагаюць растлумачыць дзецям ход іх дзеянняў. Напрыклад, дзеці ўяўляюць, быццам нюхаюць кветку; альбо гуляюць, хто далей здуе пушынку, «надуваюць» гумавы круг, з дапамогай якога вучацца плаваць.

Пры навучанні спевам музычны кіраўнік дапамагае дашкольнікам авалодаць элементамі рэзананснай тэхнікі, якая з'яўляецца аптымальнай для дадзенага віда дзейнасці.

Пры рабоце над гукаўтварэннем неабходна вучыць дзяцей такой якасці гуку, як напеўнасць. Для гэтага трэба ўключаць у рэпертуар песні ў павольным тэмпе; вучыць працягламу гучанню, якое залежыць ад правільнага пеўчага дыхання, перавагі галосных гукаў у тэксце песні. Для гукаўтварэння вялікае значэнне мае дыкцыя. Добрая дыкцыя абумоўлена пэўнай артыкуляцыяй зычных і галосных гукаў. Музычнаму кіраўніку належыць дабівацца, каб у працэсе спеваў было як мага менш перашкод гучанню галосных з-за непраўльнага вымаўлення зычных. У рабоце над дыкцыяй выкарыстоўваюцца скарагаворкі, якія паляпшаюць гукавымаўленне, развіваюць у дзіцяці хуткасць чаргавання розных гукаў.

Для выніковай пеўчай дзейнасці з дзецьмі дашкольнага ўзросту належыць выкарыстоўваць пэўныя прыёмы. Адным з важнейшых з'яўляецца гульнёвы момант, які разнявольвае дзяцей, стымулюе іх да актыўнай працы. Галоўная задача гульнёвага моманту – удзел усіх дзяцей у творчым працэсе. Гэта асабліва карысна для дашкольнікаў, якія маюць слабыя музычныя даныя. Элементы ролевай гульні, перадачы вобраза ад трэцяй асобы таксама дапамагаюць разняволіць дзяцей, выклікаць у іх жаданне выконваць пастаўленыя перад імі пеўчыя задачы. Напрыклад, музычны кіраўнік, прапануючы хлопчыку праспяваць, кажа дзецям: «А зараз паслухайце, як спявае зайка...». стымулюючым дзіцячую дзейнасць прыёмам з'яўляецца пачуццё навізны ўнутранага стану, калі дарослы прапануе дашкольніку ўявіць сябе моцным, смелым і г. д.

Вянцом пеўчай дзейнасці дзіцяці з'яўляецца выкананне песні. Галоўная задача педагога-музыканта – навучыць дзяцей спяваць выразна і эмацыянальна, выкарыстоўваючы набытыя пеўчыя навыкі.